

UNITATE, CONTINUITATE ȘI SPECIFICITATE ÎN CIVILIZAȚIA, CULTURA ȘI ARTA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ

Cornel Irimie

Astăzi, toți cercetătorii sînt unanim de acord, sau cel puțin nu mai pot nega faptul, că unitatea și continuitatea formează o realitate evidentă în manifestările de civilizație, cultură și artă populară românească, cu rădăcini milenare care își găsesc explicația în condițiile istorice de formare a poporului român și de dezvoltare a sa pînă în zilele noastre.

Cele două trăsături fundamentale — unitatea și continuitatea — formează, într-adevăr, două coordonate inseparabile ale întregii istorii a poporului român, evidente în toate manifestările de civilizație și cultură populară tradițională. Este evident, de asemenea, faptul că pe întreg teritoriul pe care s-a format poporul român regăsim aceleași elemente structurale, de bază, care definesc specificul etno-cultural. Aceasta se explică prin însuși procesul de geneză a poporului român, formarea sa din simbioza coloniștilor români cu populația dacică autohtonă fiind un lucru bine cunoscut și deplin demonstrat. La fel, faptul că — de la formarea sa pînă astăzi — el locuiește neîntrerupt spațiul carpato-danubian, pe care l-a apărut prin luptă și în cadrul căruia a făurit o civilizație și o cultură populară cu specific propriu.

Procesul de etnogeneză a fost, de fapt, factorul unificator în constituirea elementelor esențiale ale culturii și artei populare românești. În acest proces, alături de civilizația urbană predominant romană, se afirmă puternicele tradiții dacice de factură rurală.

Caracterul rural este cel hotărîtor în ceea ce privește civilizația și cultura populară în perioada de desăvîrșire a procesului de formare a poporului și a limbii române (secolele IV—X). Aspectele de civilizație și elementele de cultură populară se întemeiază și sînt în directă legătură cu ocupațiile de bază (agricultură și păstorit, practicarea unor meșteșuguri și îndeletniciri specializate pentru obținerea și prelucrarea materiilor prime necesare traiului).

EINHEITLICHKEIT, KONTINUITÄT UND SONDERMERKMALE IN DER RUMÄNISCHEN ZIVILISATION, KULTUR UND VOLKSKUNST

Cornel Irimie

Gegenwärtig sind die Forscher der Meinung oder können die Tatsache nicht mehr widerlegen, daß die Einheitlichkeit und die Kontinuität eine offensichtliche Realität in der Zivilisation, der Kultur und der rumänischen Volkskunst sind, mit tausendjährigen Wurzeln, die sich aus den historischen Bedingungen der Entstehung des rumänischen Volkes und seiner Entwicklung bis heute erklären lassen.

Diese beiden Hauptmerkmale — die Einheitlichkeit und Kontinuität — bilden tatsächlich zwei untrennbare Koordinaten der gesamten Geschichte des rumänischen Volkes. Sie gehen aus allen Äusserungen der Zivilisation und der traditionsreichen Volkskunst hervor. Auffallend ist auch, daß auf dem ganzen Gebiet, auf dem das rumänische Volk entstanden ist, wir dieselben Hauptstrukturelemente finden, welche das ethno-kulturelle Spezifikum kennzeichnen. Dieses ist gerade aus dem Prozeß der rumänischen Ethnogenesis zu verstehen; die Symbiose der römischen Kolonisten mit den bodenständigen dakischen Siedlern ist eine hinreichend bekannte und bewiesene Tatsache. So verhält es sich auch mit ihrer ununterbrochenen Besiedlung des Karpaten-Donauraums, welchen das rumänische Volk von seiner Entstehung bis heute durch Kämpfe verteidigt hat und wo es eine eigene Zivilisation und Volkskultur hervorgebracht hat.

Gerade der Prozeß der Ethnogenesis war der vereinigende Faktor in der Herausbildung der Wesenszüge der rumänischen Kultur und Volkskunst. In diesem Prozeß trat neben der hauptsächlich urbanen römischen Zivilisation die starke rurale dakische Tradition in Erscheinung.

Der ländliche Charakter war — was die Zivilisation und Volkskunst betrifft — entscheidend in der Endphase der Entstehung des rumänischen Volkes und seiner Sprache (4.—10. Jahrhundert).

Die Aspekte der Zivilisation und die Elemente der Volkskultur stehen in enger Beziehung zu den Hauptbeschäftigungen des rumänischen Volkes (Ackerbau und Viehzucht sowie einige Gewerbe und spezialisierte Beschäftigungen für den Erwerb und die Bearbeitung der lebenswichtigen Rohstoffe).

Descoperirile arheologice și numismatice, al căror număr sporește continuu, aduc mărturii tot mai bogate despre o numeroasă populație daco-romană care a rămas în tot spațiul Daciei libere și al provinciei după retragerea autorității romane, continuând să locuiască fie în vechile așezări, fie constituindu-și altele. Ea și-a menținut, în bună parte, felul ei de viață anterior și vechile sale tradiții roman-provinciale, și-a păstrat ființa ei proprie și a stat, astfel, la temelia procesului istoric de formare a poporului român.

Populația daco-romană a continuat să întrețină permanente legături cu romanitatea sud-dunăreană spre care era îndreptată întreaga viață economică și cultural-politică în primele secole după retragerea aureliană. Păstrarea vechilor tradiții romane provinciale și legăturile neîntrerupte cu imperiul roman și apoi cel bizantin, au făcut posibilă continuarea și desăvârșirea procesului de romanizare.

Populație de agricultori și crescători de animale, practicând totodată și unele meșteșuguri (lemnăritul, fierăritul, olăritul, torsul, țesutul), daco-romanii și mai apoi românii au trăit în așezări cu locuințe modeste, organizați în obștii sătești dezvoltate din obștea arhaică, care s-au dezvoltat, ulterior, în formațiuni politice proprii, de tipul voievodatelor.

Așadar, în lumina izvoarelor arheologice, numismatice, lingvistice și de altă natură se poate afirma că poporul român și limba sa s-au format pe întreg pământul vechii Dacii și al României de azi, prin dezvoltarea neîntreruptă a populației daco-romane în condițiile trecerii peste aceste meleaguri a unor populații migratoare¹.

În condițiile epocii migrațiilor se continuă dezvoltarea economiei autarhice, practicându-se aceleași ocupații de bază și meșteșuguri care servesc și nevoilor de schimb intercomunitare și zonale, chiar interetnice, împrumuturile reciproce fiind preluate și transpuse în forme stilistice unitare.

Dacă asupra acestor aspecte nu mai există îndoeli, decît poate la cei care nu cunosc istoria sau au interes s-o falsifice, ceea ce istoriografia mai nouă caută să descifreze este tocmai relevarea fondului vechi de civilizație și cultură perpetuat sub diferite forme de manifestări pînă astăzi.

¹ C. Daicoviciu, *Problema continuității în Dacia*, în AISC, III, 1936–40, 1941; Ligia Birzu, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în sec. IV–V*, Editura Academiei, București, 1973; I. Nestor și Eugenia Zaharia, *Raport preliminar despre săpăturile de la Bratei*, în „Materiale și cercetări arheologice”, X, 1973, p. 191–203; Eugenia Zaharia, *Données sur l'archéologie des IVe–XIe siècles, sur le territoire de la Roumanie*, în „Dacia”, nr. XV, 1971, p. 269–289.

Die archäologischen und Münzfunde, deren Anzahl zunimmt, bringen immer überzeugendere Beweise für eine dichte dakisch-römische Besiedlung im freien sowie im römischen Dakien nach dem Abzug der römischen Macht; diese Bevölkerung blieb in den älteren oder fand sich in neuen Siedlungen zusammen. Sie behielt größtenteils die ältere Lebensweise und die alten provincial-römischen Traditionen bei, sie bewahrte ihr eigenes Wesen, sie liegt dem historischen Prozeß der rumänischen Ethnogenesis zu Grunde.

Die dakisch-römische Bevölkerung setzte ihre Beziehungen zu dem Romanentum südlich der Donau fort. Nach dieser Richtung war das ganze wirtschaftliche Leben sowie die kulturpolitischen Beziehungen in den ersten Jahrhunderten nach dem Abzug Aurelians orientiert. Die Wahrung der alten provincial-römischen Traditionen und die fortdauernden Verbindungen zum Römischen und dann zum Byzantinischen Reich machten den Fortgang und die Vollendung des Romanisierungsprozesses möglich.

Als Ackerbauer und Viehzüchter, die außerdem auch einige Gewerbe ausübten (Holzverarbeitung, Schmiedegewerbe, Hafnerei, Spinnen und Weben), lebten die Dako-Römer und später die Rumänen in Siedlungen mit bescheidenen Wohnbauten, in Dorfgemeinschaften organisiert, die sich aus den archaischen Gemeinschaften entwickelt hatten und aufgrund derer dann die Wojewodschaften als eigene Formationen entstanden.

Anhand der archäologischen, numismatischen, linguistischen und anderen Quellen kann man behaupten, daß das rumänische Volk und seine Sprache auf dem gesamten Raum des alten Dakien und des heutigen Rumänien durch die ununterbrochene Entwicklung der dakisch-römischen Bevölkerung in der Epoche der Völkerwanderung entstanden ist¹.

In der Zeit der Völkerwanderung fährt die Entwicklung der autarchischen Wirtschaft fort, wobei dieselben Grundbeschäftigungen und Gewerbe ausgeübt werden, welche auch dem Warenaustausch mit anderen Gemeinschaften, Landschaften und selbst anderen Völkern dienten, so daß es zu gegenseitigen Entlehnungen kam, die in einheitliche Stilformen umgewandelt wurden.

Während über die genannten Aspekte keine Zweifel herrschen, höchstens bei denen, die die Geschichte nicht kennen oder an ihrer Fälschung interessiert sind, versucht die neuere Geschichtsschreibung, gerade die ältere Schicht der Zivilisation und Kultur zu entziffern, die sich in gewissen Formen bis heute erhalten hat. Dies alles beweist die Auffassung, daß „die Entstehung des

¹ C. Daicoviciu, *Problema continuității în Dacia*, în AISC, III, 1936–40, 1941; Ligia Birzu, *Continuitatea populației autohtone în Transilvania în secolul IV–V*, Editura Academiei, București, 1973; I. Nestor, Eugenia Zaharia, *Raport preliminar despre săpăturile de la Bratei*, în „Materiale și cercetări arheologice”, X, 1973, S. 191–203; Eugenia Zaharia, *Données sur l'archéologie des IVe–XIe siècles, sur le territoire de la Roumanie*, în „Dacia”, Nr. XV, 1971, S. 269–289.

Aceste manifestări confirmă și îndreptățesc susținerea că: „formarea poporului român și persistența sa în spațiul carpato-danubian unde locuiseră strămoșii săi, daco-geții, nu este nici o 'enigmă' și nici un 'miracol' așa cum s-a afirmat de unii antecesorii și cum se susține și astăzi încă, de cercetători neinformați. Ea se integrează, dimpotrivă, în procesul normal și general de formare al popoarelor romanice, adică al francezilor, italienilor, spaniolilor și portughezilor, comportând elemente constitutive similare și continuându-și viața neîntrerupt pe teritoriul pe care au luat naștere”².

La această concluzie ajunge istoricul C. C. Giurescu, folosind atât rezultatele arheologiei și istoriei, cele ale lingvisticii, geografiei și toponimiei, cât și cele ale etnografiei, deci dovezile cele mai evidente și concrete care atestă continuitatea practicării unor ocupații, folosirii uneltelor și procedeele tradiționale pentru satisfacerea celor mai diferite nevoi de viață, valorificând produsele naturale.

De-a lungul întregii epoci feudale, în pofida despărțirii sale în cele trei provincii istorice (Țara Românească, Moldova și Transilvania), poporul român a menținut o puternică unitate etno-culturală, căci fărâmițarea feudală „... nu l-a împiedicat să fie un singur popor, să fie unit în toate momentele importante, să-și cultive limba și cultura comună, tradițiile și datinile comune, să circule dintr-o țară (provincie istorică) în alta fără conținere, să-și schimbe produsele, iarăși neîncetat, să fie unit totdeauna în lupta sa pentru emanciparea socială, pentru drepturi și unitate politică”³.

Unitatea și continuitatea, exprimate într-un mod specific, sînt rezultatul particularităților de formare și dezvoltare a poporului român în spațiul său geografic și în condițiile manifestării unei receptivități creatoare la contactele și influențele exercitate de cultura altor popoare cît și a naționalităților conlocuitoare⁴.

S-a dovedit dealtfel, fără putință de tăgadă că, astăzi, cultura poporului român se prezintă ca una din păstrătoarele cele mai fidele ale vestigiilor de civilizație tradițională din Europa, evidențiindu-se prin acel „fel de muncă specific, devenit de-a lungul secolelor o deprindere și caracteristică de viață, proprie unui popor și care-l alătură celorlalte popoare, evidențiindu-i contribuția personală la tezaurul culturii universale”⁵.

rumänischen Volkes und seine Kontinuität im Karpaten-Donauraum, wo seine Vorfahren, die Dako-Geten, wohnten, weder ein „Rätsel“ noch ein „Wunder“ ist, wie ältere Geschichtsschreiber behaupteten und wie heute noch einige undokumentierte Forscher behaupten. Sie gehört, im Gegenteil, zu einem normalen und allgemeinen Prozeß der Genesis der romanischen Völker, also der Franzosen, Italiener, Spanier und Portugiesen. Sie hat ähnliche Komponente und ist durch das ununterbrochene Leben im Raum seiner Entstehung zu verstehen“².

Zu dieser Schlußfolgerung kam der Historiker C. C. Giurescu, nachdem er die Ergebnisse der Archäologie und Geschichte, der Sprachwissenschaft, Geographie und Toponomastik, wie auch jene der Ethnographie, also die augenscheinlichsten und konkretesten Beweise für die Kontinuität gewisser Beschäftigungen, der Anwendung von Werkzeugen und traditionellen Verfahren für die Beschaffung lebenswichtiger Erzeugnisse aus den Naturprodukten, verwertete.

Trotz seiner Trennung in drei verschiedene historische Länder (Walachei, Moldau und Siebenbürgen), hat das rumänische Volk während der gesamten Feudalepoche seine ethno-kulturelle Einheit bewahrt, denn die feudale Zersplitterung „... hat es nicht daran gehindert, ein einziges Volk zu sein, das bei allen Hauptereignissen einig war, das seine gemeinsame Sprache und Kultur entwickelte, seine Traditionen und gemeinsamen Bräuche pflegte, den Verkehr aus einem „Land“ (historische Provinz) in das andere ununterbrochen weiterführte, das seine Erzeugnisse ebenfalls ununterbrochen austauschte, das stets einig war, in seinem Kampf für soziale Befreiung, für Rechte und politische Einheit“³.

Die kennzeichnende Einheitlichkeit und Kontinuität sind demnach das Ergebnis der besonderen Merkmale der Entstehung und der Entwicklung des rumänischen Volkes in seinem geographischen Raum, und unter den Bedingungen einer schöpferischen Aufgeschlossenheit bei Kontakten und Beeinflussung durch die Kultur anderer Völker sowie der mitwohnenden Nationalitäten⁴.

Übrigens ist es unleugbar erwiesen, daß heute die Kultur des rumänischen Volkes zu jenen gehört, die am getreuesten die Zeugnisse der traditionellen Zivilisation Europas bewahrt, und sich durch die „spezifische Art zu arbeiten auszeichnet, die im Laufe der Jahrhunderte zu Lebensgewohnheiten und -kennzeichen geführt hat, die ein Volk charakterisieren und welche es einerseits mit den anderen Völkern verbinden, andererseits aber auch seinen eigenen Beitrag zur Weltkultur ausdrücken“⁵.

² C. C. Giurescu, *Formarea poporului român*, Craiova, 1973, p. 146.

³ Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, I, Cluj, 1971, p. 6.

⁴ Cf. C. Irimie și C. Bucur, *Cu privire la vechimea, unitatea, continuitatea și specificul culturii materiale tradiționale a poporului român* (lucrare în manuscris).

⁵ P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, București, 1969, p.13.

² C. C. Giurescu, *Formarea poporului român*, Craiova, 1973, S. 146.

³ Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, I, Cluj, 1971, S. 6.

⁴ Cf. C. Irimie, C. Bucur, *Cu privire la vechimea, unitatea, continuitatea și specificul culturii materiale tradiționale a poporului român*, Handschrift.

⁵ P. P. Panaitescu, *Einführung in die Geschichte der rumänischen Kultur*, Kriterion Verlag, Bukarest, 1977, S. 13.

Înainte de a prezenta, pe bază de date concrete, modul în care specificitatea civilizației, culturii și artei populare își găsește o expresie în manifestări tradiționale continuate pînă în zilele noastre, îndeosebi legate de practicarea unor ocupații, meșteșuguri, obiceiuri și deprinderi, este necesar să relevăm faptul că unitatea, ca trăsătură fundamentală a culturii populare românești, are la bază conștiința originii comune, exprimată strălucit în opera celor dintîi istoriografi ai săi, cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce. Această conștiință a originii comune a însemnat, în același timp, factorul care a ținut mereu treaz idealul de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, ideal realizat și desăvîrșit în timpul nostru.

Dintre toate manifestările care definesc specificul unui popor și reflectă, în același timp, procesul de etnogeneză, limba ocupă locul principal. Nu e de mirare deloc, deci, că formarea limbii și a poporului român a preocupat pe cei mai mulți istorici și lingviști români, dar și pe cei mai de seamă romaniști din Europa.

Întrebîndu-se care a fost rolul dacilor în formarea poporului român și a limbii sale, a cărei latinitate este astăzi de necontestat, Constantin C. Giurescu susține că aceștia au format baza etnică a poporului nostru, exemplificînd acest lucru și prin cercetările altor istorici sau cercetători ai limbii române⁶.

Am putut adăuga la acestea, rezultatele cercetărilor etnografice mai noi privind direct unele îndeletniciri tradiționale, cum ar fi de ex. „șteaza“ (corespondentul mai vechi pentru „piuă“), denumire păstrată în toponimia din sudul Transilvaniei și din Moldova⁷.

Prin structura ei, deci prin structura gramaticală și prin fondul principal de cuvinte și frecvența acestora, cît și prin tendința dominantă a dezvoltării lexicului, limba română își demonstrează latinitatea incontestabilă, ca o realitate istorică și culturală de prim ordin.

Noch bevor wir anhand konkreter Angaben die Art analysieren, in der die Eigenart der Zivilisation, Kultur und Volkskunst in traditionellen Äußerungen, die bis in unsere Tage reichen, ihren Ausdruck finden, (vor allem jene, die mit gewissen Beschäftigungen, Gewerben, Bräuchen und Fertigkeiten verbunden sind), möchten wir unterstreichen, daß die Einheitlichkeit, als Hauptmerkmal der rumänischen Volkskultur, das Bewußtsein der gemeinsamen Herkunft ausdrückt, wie dies schon in den Werken der ältesten Geschichtsschreiber, der Chronisten Grigore Ureche, Miron Costin und Ion Neculce hervorragend nachgewiesen wird. Dieses Bewußtsein der gemeinsamen Herkunft war gleichzeitig auch der Faktor, der den Kampfgeist für soziale Gerechtigkeit und nationale Freiheit wachgehalten hat, ein Ideal, das erst in unseren Tagen verwirklicht wurde.

Von allen Erscheinungen, welche die Eigenart eines Volkes und zugleich auch seine Entstehung widerspiegeln, nimmt die Sprache den wichtigsten Platz ein. Es ist daher auch kein Wunder, daß die Bildung der Sprache und des rumänischen Volkes die meisten Historiker und rumänischen Sprachwissenschaftler beschäftigt hat, zugleich aber auch die bedeutendsten Romanisten Europas.

Indem er die Rolle der Daker in der Entstehung des rumänischen Volkes und seiner Sprache erörtert, deren Latinität heute nicht mehr geleugnet werden kann, meint Constantin C. Giurescu, daß diese die ethnische Grundlage unseres Volkes bilden und gibt dafür auch Beispiele aus den Forschungen anderer Historiker oder Erforscher der rumänischen Sprache⁶.

Man könnte noch die Ergebnisse der neueren ethnographischen Untersuchungen über traditionelle Beschäftigungen hinzufügen, wie z.B. über das Wort „șteaza“ (das älteste Wort für Walkmühle), eine Bezeichnung, die sich in der Toponomastik Südsiebenbürgens und der Moldau wiederfindet⁷.

Durch die grammatikalische Struktur, den Grundwortschatz und dessen Häufigkeit sowie auch durch die dominante Tendenz der Entwicklung des Wortschatzes, beweist die rumänische Sprache ihre unleugbare Latinität als historische und kulturelle Gegebenheit ersten Ranges.

In einer neueren Zusammenfassung äußerte sich der rumänische Sprachwissenschaftler D. Macrea zu dieser Frage folgendermassen: „Worin besteht

⁶ C. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, București, 1974, p. 73: „...dacii alcătuiesc baza etnică a poporului nostru. Această credință o întemeiem pe următoarea argumentare: grosul populației în Dacia Traiană l-au format dacii“. „Puținele informații de care dispunem asupra limbii strămoșilor noștri, constituie, evident, un handicap: ele îngăduie, totuși, cîteva concluzii semnificative. Pe temeiul cercetărilor întreprinse în ultimele decenii de I. I. Russu — cercetări care se întemeiază și pe comparative cu limba albaneză, moștenitoare a vechii limbi ilire care, la rîndu-i era înrudită cu limba tracă, deci și cu limba dacică — s-au putut totuși stabili un număr de 160 de termeni românești care sînt de origine geto-dacă.“: I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, București, 1967, p. 221.

⁷ C. Irimie, *Pivele și vilitorile din Mărginimea Sibiului și de pe Valea Sebeșului*, Sibiu, 1956.

⁶ C. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, Bd. I, Bukarest, 1974, S. 73: „...die Daken bilden die ethnische Basis des rumänischen Volkes. Diese Behauptung belegen wir mit folgenden Argumenten: die Mehrheit der Bevölkerung des römischen Daziens bildeten die Daker... Die spärlichen Informationen betreffs der Sprache unserer Ahnen, bedeuten offensichtlich ein Handikap, doch sie lassen bezeichnende Schlussfolgerungen zu. Dank der im letzten Jahrzehnt durch I. I. Russu durchgeführten Forschungen, die sich auch auf den Vergleich mit der albanischen Sprache stützen, die als Erbe der alten illyrischen Sprache gilt, welche ihrerseits eng verwandt mit der thrakischen Sprache ist, also auch mit dem Dakischen, konnten etwa 160 Wörter aus dem Rumänischen ermittelt werden, deren Ursprung geto-dakisch ist.“: I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, Bukarest, 1967, S 221.

⁷ C. Irimie, *Pivele și vilitorile din Mărginimea Sibiului și de pe Valea Sebeșului*, Sibiu, 1956.

Într-o recentă prezentare, sub formă de sinteză, lingvistul român D. Macrea spunea: „În ce constă structura latină a limbii române? Orice limbă își definește fizionomia ei proprie prin două elemente de bază: structura gramaticală și fondul principal de cuvinte. Sistemul fonetic (sunetele), cel morfologic și sintactic al limbii române sînt esențial latine, recunoscute ca atare de toți lingviștii din lume. Categoriile morfologice ale românei (substantivul, adjectivul, verbul etc.) sînt latine. Limba română păstrează cele trei declinări din latina-populară, ca și cele trei genuri gramaticale — masculin, feminin și neutru — care s-au păstrat în română din latină. S-au păstrat de asemenea din latina populară adjectivul și comparația lui, articolul și declinarea lui, pronumele de toate categoriile cu întreaga lor flexiune.

Cele patru conjugări ale limbii române sînt cele patru conjugări ale latinei. Adverbele, prepozițiile și conjuncțiile, cu mici excepții, sînt latine.

Ordinea obișnuită a cuvintelor în frază este cea din latina populară și din celelalte limbi romanice: subiect, predicat, complement⁸.

Același autor arăta că denumirea celor mai importante acțiuni și procese sînt latine (ex. a naște, a crește, a lucra, a merge), a celor mai importante părți ale corpului (ex. cap, creier, frunte, mîna etc.), numirile de rudenie (ex. mamă, tată, frate etc.), numele de ființe (ex. om, bărbat, femeie, fată, cal, bou etc.) de plante (ex. pom, floare, frunză, grîu, orz etc.), de alimente (ex. piine, sare, lapte, miere etc.), locuința și obiectele casnice (ex. casă, ușă, fereastră, curte, poartă etc.), numele referitoare la natură și timp (ex. pămînt, cer, lună, soare, munte, riu, noapte, seară, luni, marți, etc.).

Pătrunderea unor cuvinte slave, maghiare și altele, ca urmare a contactelor istorice și conviețuirii cu alte popoare sau naționalități, nu a schimbat structura și specificitatea limbii române, dovadă fiind, în această privință, frecvența lor în practica zilnică.

Așa cum demonstrează Sextil Pușcariu, Ion Petrovici, D. Macrea și cei mai de seamă romanisti străini (Wilhelm Meyer-Lübke, Carlo Tagliavini, M. S. Sergievschi, Alf. Lombard etc.), limba română nu este fiica, ci continuatoarea limbii latine vorbite odinioară în cele mai multe părți ale imperiului roman de răsărit, ea conservînd, pînă

die lateinische Struktur der rumänischen Sprache? Jede Sprache äußert ihre eigene Physiognomie durch zwei Grundelemente: die grammatikalische Struktur und den Grundwortschatz. Das phonetische System (die Laute), wie auch das morphologische und die Syntax der rumänischen Sprache sind wesentlich lateinisch und sind als solche von allen Linguisten der Welt anerkannt. Die morphologischen Gattungen des Rumänischen (Substantiv, Adjektiv, Verbum usw.) sind lateinisch. Die rumänische Sprache bewahrt die drei Deklinationen des Volkslateinischen, wie auch die drei grammatikalischen Geschlechter — männlich, weiblich und sächlich —, die im Rumänischen aus dem Lateinischen herrühren. Ebenfalls aus dem Volkslateinischen stammt das Adjektiv und seine Steigerungsformen, der Artikel und seine Deklination, alle Arten der Pronomina mit ihren Flexionsformen.

Die vier Konjugationen der rumänischen Sprache entsprechen den vier Konjugationen im Lateinischen. Die Adverbien, Präpositionen und Konjunktionen sind, mit einigen Ausnahmen, lateinisch.

Die übliche Reihenfolge der Wörter im Satzgefüge ist jene des Volkslateinischen und der anderen romanischen Sprachen: Satzgegenstand — Satzaussage — Ergänzung⁸.

Derselbe Verfasser wies darauf hin, daß die Bezeichnungen für die wichtigsten Vorgänge und Arbeiten lateinisch sind (z. B. a naște — gebären, a crește — wachsen, a lucra — arbeiten, a merge — gehen), sowie für die wichtigsten menschlichen Körperteile (z.B. cap — Kopf, creier — Hirn, frunte — Stirn, mîna — Hand u.a.m.), die Benennungen für Verwandtschaftsbeziehungen (z.B. mamă — Mutter, tată — Vater, frate — Bruder u.a.), Namen von Lebewesen (z.B. om — Mensch, bărbat — Mann, femeie — Frau, fată — Mädchen, cal — Pferd, bou — Ochse u.a.), Pflanzennamen (z.B. pom — Baum, floare — Blume, frunză — Blatt, grîu — Weizen, orz — Gerste u.a.), Lebensmittel (z.B. piine — Brot, sare — Salz, lapte — Milch, miere — Honig u.a.), Bezeichnungen von Wohnung und Hausgeräten (z.B. casă — Haus, ușă — Tür, fereastră — Fenster, curte — Hof, poartă — Tor u.a.), die Bezeichnungen für Natur- und Zeiterscheinungen (z.B. pămînt — Erde, cer — Himmel, lună — Mond, Monat, soare — Sonne, munte — Gebirge, riu — Bach, noapte — Nacht, seară — Abend, luni — Montag, marți — Dienstag u.a.).

Die Aufnahme von slawischen, ungarischen und anderen Wörtern, als Ergebnis historischer Kontakte und des Zusammenlebens mit anderen Völkern und Nationalitäten hat die Struktur und das Spezifikum der rumänischen Sprache nicht verändert, was z.B. die Häufigkeit im täglichen Gebrauch vorführt.

So zeigen Sextil Pușcariu, Ion Petrovici, D. Macrea und die ausländischen Romanisten (Wilhelm Meyer-Lübke, Carlo Tagliavini, M.S. Ser-

⁸ D. Macrea, *Latinitatea limbii române și evoluția ei specifică*, in „Scinteia”, nr. 10720, 6 febr. 1977, p. 4.

⁸ D. Macrea, *Latinitatea limbii române și evoluția ei specifică*, in „Scinteia”, Nr. 10720, 6. Februar 1977, S. 4.

astăzi, cel mai bine fondul popular latin, românii fiind de altfel singurul popor latin care și-a luat și păstrat din latină numele etnic de „român“.

Pe aceeași linie se înscriu și constatările istoricului Constantin C. Giurescu, care urmărește și evidențiază, între altele, faptul că, pe lângă noțiunile generale care privesc omul ca atare, familia, vîrsta etc., ceea ce apare ca deosebit de semnificativ este fondul principal de cuvinte în legătură cu ocupațiile de bază (agricultura sedentară, viticultura, creșterea vitelor etc.)⁹, procesele de transformare a produselor (măcinatul, preparatul piinii etc.), ca și o mare serie de numiri topice¹⁰.

Alături de limbă, atît unitatea cît și continuitatea poporului român sînt evidente în *creațiile de civilizație și cultură*, fapt demonstrat prin cele mai noi cercetări ale istoricilor și etnografilor. Astfel, istoricul Aurel Sacerdoțeanu afirmă că

⁹ C. C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, op. cit., p. 119: „Dacă trecem acum la îndeletniciri, vom constata, de pildă, în agricultură, că operațiile mai însemnate precum și cerealele poartă nume de aceeași origine: a ara (arare), a semăna (seminare), a treiera (tribulare), a secera (sicilare), a culege (colligere), a întoarce semănătura nerăsărită sau răsărită rău (intorquere). Apoi, griu (granum), secară (secale), meu (miliom), orz (hordeum), alac (alica), termen păstrat numai la nordul Dunării, dovedind deci continuitatea dacoromână, paring (panicum), poate și mălai. În legătură cu acestea, spic (spicum), paie (palea), neghină (nigellina) ...“ „În sfîrșit citeva unelte: jug (jugum), furcă (furca), secere (siculis, sicilem) și macedo-românul arat (aratum), în locul plugului nostru. Caracteristic e faptul că în cele două forme superioare de agricultură, în viticultură și în grădinărie și, mai ales, contrar așteptărilor, în ce privește ultima care e considerată de obicei ca o specialitate a vecinilor slavi, marea majoritate a termenilor sînt tot latini. Astfel, pentru viticultură notăm: vie (vinea), viță (vitea), poamă (poma) ...“ „Din uneltele întrebuințate, călcătorul (calcatorium), cada (cada) și coreta, adică vasul de la gura linului, în care curge mustul (din curro, currere, a curge) ...“

¹⁰ Ibidem, p. 120–121: „Interesantă de urmărit, sub raportul termenilor de origine latină, este operațiunea transformării griului în piine. Griul se macină (machinare). la moară (mola) sau se pisează (pinsare), în piuă (pilla, din pilula, diminutiv al cuvîntului pila) prefăcîndu-se astfel în făină (farina). Aceasta se cerne (cernere) cu ciurul (cibrum, prin disimilare din cribrum), se amestecă cu apă (aqua) și cu aluat (allevatum), se frămîntă (fermentare), se soage (suigere), adică se dă formă de piine și se pune pe cîrpător (coopertorium) sau în țest (testum). Urmează apoi coacerea (coquere) în cuptor (coctorium) pînă cînd piinea (panis, panem) e gata. Din făina de griu se mai poate face plăcintă (placenta) și vîrzare (viridaria), din cea de meu, pîsat (quassasatum).“

ghievski, Alf. Lombard u.a.), daß die rumänische Sprache nicht die Tochter, sondern die Fortsetzung des ehemals in den weitesten Räumen Ostroms gesprochenen Lateins ist, und daß die rumänische Sprache am besten das Volkslatein bewahrt hat. Es ist übrigens das einzige lateinische Volk, das den Namen „român“ aus dem Lateinischen übernommen und bewahrt hat.

Auf derselben Ebene liegen die Feststellungen des Historikers Constantin C. Giurescu, der darauf hingewiesen hat, daß neben den allgemeinen Benennungen in Bezug auf den Menschen als solchen, die Familie, das Alter usw., für den Grundwortschatz die Bezeichnungen im Zusammenhang mit den Hauptbeschäftigungen (seßhaft betriebener Ackerbau, Weinbau, Viehzucht u.a.)⁹, die Verarbeitung der Produkte (Mahlen, Brotbacken usw.) sowie eine Reihe von Toponomastika kennzeichnend sind¹⁰.

¹Außer der Sprache geht die Einheitlichkeit und Kontinuität des rumänischen Volkes aus den Schöpfungen der Zivilisation und Kultur hervor,

⁹ C. C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, a.a. O., S. 119: „Wenn wir jetzt zu den Beschäftigungen übergehen, können wir feststellen, daß z.B. in der Landwirtschaft die wichtigsten Arbeiten sowie die Getreidearten Benennungen gleichen Ursprungs tragen: a ara (arare) = pflügen; a semăna (seminare) = säen; a treiera (tribulare) = Dreschen; a secera (sicilare) = eimernten; a culege (colligare) = sammeln; a întoarce semănătura nerăsărită sau răsărită rău (intorquere) = die ungekeimte oder schlecht gewachsene Saat umdrehen. Dann, griu (granum) = Weizen; secară (secale) = Roggen; mei (miliom) = Hopfen; orz (hordeum) = Gerste; alac (alica) = Weizenart, ein Wort, das sich nur im Norden der Donau erhalten hat, und somit die dakisch-römische Kontinuität belegt; paring (panicum) = primitive Weizenart, vielleicht auch Maismehl. In diesem Zusammenhang noch: spic (spicum) = Ähre; paie (palea) = Stroh; neghină (nigellina) = Kornrade...“ „...Und schließlich einige Werkzeuge: jug (jugum) = Joch; furcă (furca) = Gabel; secera (siculis, sicilem) = Sichel und das mazedonisch-rumänische arat (aratum) = Pflug, an Stelle von unserem Pflug. Bezeichnend ist die Tatsache, daß in den beiden entwickelteren Zweigen der Landwirtschaft, im Wein- und Gemüsebau – wider jedes Erwarten, besonders was letzteren anbelangt, da er üblicherweise als Spezialität der slawischen Nachbarn angesehen wurde – die grosse Mehrheit der Benennungen ebenfalls lateinisch ist. So erwähnen wir für den Weinbau: vie (vinea) = Weingarten; viță (vitea) = Rebe; poamă (poma) = Frucht. Von den Gerätschaften: călcătorul (calcatorium) = Kelter; cada (cada) = Trog und coreta, (curro, currere) = fließen, d.h. das Gefäß beim Abfluss des Kellers, in das der Most fließt...“

¹⁰ Ebenda, S. 120–121: „Interessant ist vom Gesichtspunkt des lateinischen Ursprungs der Termini her, der Vorgang der Verwandlung von Weizen zu Brot. Der Weizen wird gemahlen (se macină – machinare) in der Mühle (moara – mola), oder er wird zerstampft (se pisează – pinsare) im Mörser (piuă – pillă, von pilula, Diminutiv des Wortes pila = Mörser) und auf diese Weise in Mehl verwandelt (făină – farina). Dieses wird, mit dem Sieb (ciurul – cibrum, durch Dessimilation von cribrum) gesiebt (cerne – cernere) mit Wasser (apă – aqua) und mit Teig (aluat – allevatum) vermischt, wird geknetet (frămîntă – fermentare), geformt (soage – suigere), d.h. das Brot wird geformt und auf ein Brettchen (cîrpător – coopertorium) oder in die Backglocke (țest – testum) gelegt. Es folgt das Backen (coacere – coquere) im Backofen (cuptor – coctorium) bis das Brot (piinea – panis, panem) fertig ist. Aus dem Weizenmehl kann man auch Pfannkuchen (plăcintă – placenta) oder sogenannte „vîrzare“ – viridaria (ebenfalls Kuchen aus Brotteig) backen. Aus Hirsemehl bereitet man Grütze (pîsat – quassasatum) zu.“

obiceiurile și instituțiile tradiționale formează și ele dovada continuității și unității¹¹.

Caracterul de unitate și continuitate a culturii populare, definește însuși „specificul românesc“, ca rezultat al unui mod de viață materială și nu ca moștenire a unei mentalități¹². Același autor, referindu-se la continuitate, susține că aceasta nu poate fi înțeleasă decât ca o creație a maselor populare¹³.

Pe bună dreptate se susține astăzi, de către toți etnografi, că în spațiul carpato-danubian, s-au păstrat, ca într-o arhivă vie, forme de civilizație și cultură populară, care atestă nu numai continuitatea neîntreruptă și unitatea de stil, ci și ingeniozitatea creatoare a poporului român¹⁴.

Această „arhivă vie“ înseamnă de fapt un întreg complex de manifestări tradiționale de civilizație și cultură, deci activitatea creatoare a omului, din cele mai vechi timpuri, pînă astăzi, așa cum au dovedit-o cercetările arheologice și — pentru formele tradiționale contemporane — studiile etnologice¹⁵.

Problema *așezărilor*, studiată temeinic de Romulus Vuia, s-a dovedit a fi una din cele mai importante în această privință, diferitele tipuri de

wie dies neuerdings von den Historikern und Ethnographen nachgewiesen wurde. So behauptet u.a. der Historiker Aurel Sacerdoțeanu, daß die Bräuche und die traditionellen Institutionen ebenfalls den Beweis für die Kontinuität und Einheitlichkeit liefern¹¹.

Die Merkmale der Einheitlichkeit und Kontinuität der Volkskultur sind schon an sich für das „spezifisch Rumänische“ kennzeichnend als Ergebnis eines materiellen Lebens und nicht als Erbe einer Mentalität¹². Der gleiche Autor meint bezüglich der Kontinuität, daß diese nur als Schöpfung der Volksmassen zu verstehen ist¹³.

Mit vollem Recht wird heute von allen Ethnographen behauptet, daß im Karpaten-Donauraum sich sozusagen als lebendiges Archiv Formen der Zivilisation und Volkskultur erhalten haben, welche nicht nur die fortdauernde Kontinuität und die Stileinheit sondern auch den schöpferischen Erfindergeist des rumänischen Volkes bezeugen¹⁴.

Unter diesem „lebendigen Archiv“ verstehen wir einen ganzen Komplex traditioneller Zivilisations- und Kulturäußerungen, also das schöpferische Handeln des Menschen von den ältesten Zeiten an bis heute, wie es die archäologischen Untersuchungen nachweisen und — für die traditionellen Formen der Gegenwart — die ethnologischen Studien¹⁵.

Die Frage der Siedlungen, die von Romulus Vuia gründlich untersucht wurde, erwies sich in

¹¹ A. Sacerdoțeanu, *Continuitate și unitate în istoria medie a românilor*, in „Unitate și continuitate în istoria poporului român“, București, 1968, p. 117: „Limba poporului român, obiceiurile și instituțiile sale alăturate bogatelor documente arheologice fac dovada de neîntreruptele lui ocupații. Este de la sine înțeles că, oriunde trăiește omul, el trebuie să aibă o ocupație, să muncească. Poporul român n-a făcut excepție.“

¹² P. P. Panaitescu, op. cit., p. 11: „Cultura este întreaga creație colectivă a societății. Ea cuprinde tot ceea ce este unitar de-a lungul veacurilor în viața unui neam, tot ceea ce devine un obicei de viață, o formă de viață deosebitoare, moștenită de generații, specifică acelui neam“.

¹³ Ibidem, p. 13: „Al doilea caracter esențial al istoriei culturale a românilor este continuitatea în timp a culturii românești pe întreg teritoriul locuit de români.“

Afirmăm anterioritatea culturii românești și continuitatea ei peste tot pământul românesc, începînd de la cultura daco-romană, trecînd prin cultura obștilor țărănești și aceea a feudalismului, pînă la cultura socialistă a zilelor noastre ...

Continuitatea istorică a culturii noastre apare astfel ca elementul principal al istoriei românilor în general.

Înțeleg că această continuitate nu poate fi înțeleasă decât ca o creație a maselor populare ...“

¹⁴ I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973, p. 11—12.

¹⁵ D. Berciu, *Unitatea străveche carpato-dunăreană*, in „Unitate și continuitate în istoria poporului român“, București, 1968, p. 32: „Din zorile istoriei unei vieți stabile bazate pe cultivarea plantelor și creșterea animalelor, aproape întregul pământ românesc a fost acoperit ca o pînză de așezările grupurilor omenești aparținînd culturii neolitice denumite Criș, cunoscută și sub numele de Starcevo în ținuturile din sud-vestul României și Jugoslaviei. Trecătorile Carpaților nu au reprezentat nici un fel de stavilă în calea răspîndirii acestor străvechi cultivatori ai ogoarelor și primii creatori ai unei culturi unitare.“

¹¹ A. Sacerdoțeanu, *Continuitate și unitate în istoria medie a românilor*, in „Unitate și continuitate în istoria poporului român“, București, 1968, S. 117: „Die Sprache des rumänischen Volkes, seine Bräuche und Institutionen, zusammen mit den reichen archäologischen Belegen beweisen seine ununterbrochenen Beschäftigungen. Es ist selbstverständlich, daß der Mensch — wo immer er auch lebt — eine Beschäftigung haben und arbeiten muß. Das rumänische Volk machte da keine Ausnahme.“

¹² P. P. Panaitescu, a.a.O., S. 15: „Kultur ist der Niederschlag kollektiven Schaffens einer Gesellschaft. Sie umfaßt alles, was im Verlauf der Jahrhunderte im Dasein eines Volkes einheitlich, was Lebensgewohnheit, was eine von Generation zu Generation fortgeerbte unterscheidende und jeweils ein Volk kennzeichnende Lebensform ist“.

¹³ Ebenda, S. 7: „Das zweite wesentliche Merkmal der rumänischen Kulturgeschichte ist ihre Kontinuität im ganzen von Rumänen bewohnten Gebiet“ ...wir... „behaupten die Priorität und die Kontinuität der rumänischen Kultur im Gesamtgebiet Rumäniens, beginnend mit der dakisch-römischen, über die Kultur der bäuerlichen Dorfgemeinschaften und der Feudalzeit bis zur sozialistischen Kultur der Gegenwart“ ...„Die geschichtliche Kontinuität der rumänischen Kultur erweist sich demnach als wesentlicher Bestandteil der Geschichte Rumäniens überhaupt“. ... „Diese Kontinuität kann nur als Schöpfung der Volksmassen verstanden werden“.

¹⁴ I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Bukarest, 1973, S. 11—12.

¹⁵ D. Berciu, *Unitatea străveche carpato-dunăreană*, in „Unitate și continuitate în istoria poporului român“, Bukarest, 1968, S. 32: „Von den Urfängen der Geschichte eines sesshaften, auf Pflanzenbau und Viehzucht begründeten Lebens, war fast der gesamte rumänische Boden wie von einem Netz von den Siedlungen der Menschengruppen der sogenannten Criș-Kultur bedeckt, die in den südwestlichen Gebieten Rumäniens und Jugoslawiens auch unter dem Namen Starcevo-Kultur bekannt ist. Die Karpatenpässe bildeten niemals ein Hindernis für die Ausbreitung dieser uralten Behauer der Äcker und ersten Träger und Schöpfer einer einheitlichen Kultur“.

asezări fiind rezultatul unei îndelungate evoluții istorice. În această privință, tipul de sat împrăștiat și tipul de sat răsfirat, ca și satul de vale, s-a demonstrat a fi specifice poporului român și anterioare secolului al XII-lea, spre deosebire de satele de-a lungul drumului sau satele concentrate ale coloniștilor, care apar ulterior¹⁶.

În ceea ce privește *curtea*, ca ansamblu de construcții cu funcțiuni multiple, [același autor a demonstrat că la români, îndeosebi în Transilvania, întâlnim pînă astăzi două tipuri de curți (curtea dublă și ocolul pătrat), care sînt neîndoios cele mai vechi pe acest teritoriu¹⁷. Interesantă este și terminologia de bază, de origine latină: poartă, curte, arie, casă, etc.

Casa de locuit propriu-zisă prezintă, la rîndul său, elemente ce atestă continuitatea (casa cu tîrnat în colț, casa cu acoperișul extrem de înalt, atestat din neolitic, vatra liberă etc.); la fel planimetria, materialele și tehnicile de construcție tradiționale, mai cu seamă la arhitectura în lemn, cu birnele așezate în cununi orizontale. Am putea adăuga, tot aici, tehnica nuielelor împletite și lipite cu lut, fixate în furci înfipite în pămînt¹⁸.

Însăși *organizarea interiorului casei*, cu inventarul minim obligatoriu (vatra, masa, patul, restul mobilierului și alte elemente) denotă o îndelungată experiență, neîntreruptă continuitate și unitate de concepție¹⁹.

Nu numai casa și *acareturile* gospodăriei însă, ci și (putem spune, chiar, mai ales) construcțiile din zona finatelor (așa-zisele „colibi“ sau „sălașe“), ori construcțiile pomicole și viticole speciale (cramele), la fel construcția ingenioaselor instalații tehnice acționate de apă, toate dovedesc același simț al proporțiilor, al îmbinării funcționalului și utilului cu decorativul și plasticul²⁰.

Practicarea unor ocupații tradiționale (culesul în natură, pescuitul, albinăritul, vînătoarea etc.) folosirea în cadrul acestora a unor unelte de muncă și procedee de veche tradiție, variate și ingenioase,

dieser Hinsicht als sehr bedeutungsvoll, weil die verschiedenen Typen von Siedlungen das Ergebnis einer langandauernden Entwicklung sind. Es zeigte sich, daß die Streusiedlungen wie auch die Tal-dörfer für das rumänische Volk charakteristisch sind; sie datieren vor dem 12. Jahrhundert und unterscheiden sich von den Strassen- und Haufen-dörfern der Kolonisten, die später auftauchen¹⁶.

Was die Hofanlage betrifft, mit all ihren Bauten mit vielfacher Zweckbestimmung, zeigte derselbe Verfasser, daß vor allem bei den Rumänen Siebenbürgens zwei Hoftypen bis heute in Erscheinung treten (Doppelhof und Vierkanthof), welche zweifelsohne die ältesten in diesem Raum sind¹⁷. Interessant ist diesbezüglich auch die Hauptterminologie, die lateinisch ist: poartă — Tor, curte — Hof, arie — Tenne, casă — Haus u.a.

Auch das eigentliche Wohnhaus hat Elemente, welche die Kontinuität beweisen (das Haus mit Laubengang, der übereck geht, ein sehr steiles Dach, das schon für die jüngere Steinzeit belegt ist, den offenen Herd u.a.m.), ebenso auch der Grundriß, die Baumaterialien und die traditionelle Bautechnik, vor allem bei Holzbauten, wo die Balken in Blockbautechnik waagrecht aufgelegt sind. Man könnte hier ebenfalls noch die Rutenflechtechnik mit Lehmewurf hinzufügen, bei der die Wände von Pfosten gestützt werden, die in den Boden gerammt sind¹⁸.

Selbst die Art der Inneneinrichtung der Häuser, mit dem notwendigen Minimum an Einrichtungsgegenständen (Feuerherd, Tisch, Bett, andere Möbel), deuten auf eine lange Erfahrung, eine ununterbrochene Kontinuität und Einheitlichkeit in der Auffassung¹⁹.

Aber nicht nur das Wohnhaus mit seinen Nebengebäuden, sondern — oder vor allem auch — die auf den Almwiesen gelegenen Bauten (die sogenannten „colibi“ oder „sălașe“) oder die besonderen Bauten für Obst- und Weingärten (Kelterhäuser), wie auch die einfallsreichen technischen Anlagen mit Wasserantrieb, beweisen alle dasselbe Gefühl für Proportionen, für die Verbindung des Nützlichen und Zweckmäßigen mit dem Dekorativen und Künstlerischen²⁰.

Die Ausübung traditioneller Beschäftigungen (Sammeln in der Natur, Fischerei, Imkerei, Jagd

¹⁶ R. Vuia, *Dovezi etnografice pentru vechimea și continuitatea românilor în Transilvania*, in „Studii de etnografie și folclor“, vol. 1, București, 1975, p. 78—79: „Satul răsfirat se găsește îndeosebi în regiunea cîinilor ... Acest tip este cel specific românesc, el se găsește nu numai în nordul Transilvaniei, dar și în zona periferică și subcarpatică din Moldova și Muntenia.“

¹⁷ Ibidem, p. 81—83: „Există la români două tipuri de curți ... curtea dublă și ocolul pătrat, care ambele sînt de o factură veche și dovedesc și ele vechimea elementului românesc în Transilvania ...“

¹⁸ P. Petrescu, capitolul *Arhitectura*, in „Arta populară românească“, București, 1969.

¹⁹ G. Stoica, *Arhitectura interiorului locuinței fără-nești*, Rimnicu Vilcea, 1974.

²⁰ N. Al. Mironescu, și P. Petrescu, *Construcții viticole din zona Ilușilor. Contribuții la cunoașterea etnografică a viticulturii*, in „Revista de folclor“, 1963, nr. 3—4; C. Irimie, op. cit.

¹⁶ R. Vuia, *Dovezi etnografice pentru vechimea și continuitatea românilor în Transilvania*, in „Studii de etnografie și folclor“, Band I, Bukarest, 1975, S. 78—79: „Die Streusiedlung ist vor allem im Hügelland anzutreffen... Dieser Typus ist der spezifisch rumänische, er kommt nicht nur in Nordsiebenbürgen sondern auch in den Randgebieten und im Karpatenvorland der Moldau und Walachei vor“.

¹⁷ Ebenda, S. 81—83: „Bei den Rumänen sind zwei Typen von Hofanlagen anzutreffen ... der Doppel- und der Vierkanthof, die beide älteren Ursprungs sind und ebenfalls für das Alter des rumänischen Elementes in Siebenbürgen zeugen“.

¹⁸ P. Petrescu, das Kapitel *Arhitectura*, in „Arta populară românească“, Bukarest, 1969.

¹⁹ G. Stoica, *Arhitectura interiorului locuinței fără-nești*, Rimnicu Vilcea, 1974.

²⁰ N. Al. Mironescu, P. Petrescu, *Construcții viticole din zona Ilușilor. Contribuții la cunoașterea etnografică a viticulturii*, in „Revista de folclor“, 1963, Nr. 3—4; C. Irimie, a.a.O.

din care unele exemplare autentice au putut fi studiate pe concret și în funcțiune pînă în zilele noastre, constituie și ele dovezi de nelăgăduit asupra continuității poporului român în spațiul în care s-a născut²¹.

Ocupația la care participă întregul popor și care are cea mai mare însemnătate desigur este *agricultura*, ea demonstrîndu-ne sedentarismul și continuitatea de-a lungul întregii istorii și constituind componența de bază în economia geto-dacilor, a coloniștilor romani, a daco-romanilor și, în continuare, a poporului român.

Practicată în acest spațiu, de peste trei milenii, cultivarea pămîntului înregistrează, după introducerea uneltelor de fier, o curbă ascendentă, demn de menționat fiind aici ca unealtă specifică „aratul”²².

Chiar dacă majoritatea celorlalte componente ale instrumentarului agricol sînt comune și la alte popoare, multe dintre ele capătă aici o formă proprie²³.

Altă toponimie (ex. *arsura*, *runcu*, *secătura*, *lazu* etc.), cît și terminologia principală cu privire la agricultură sînt de origine latină, ba chiar mai mult, comune cu a celorlalte popoare romanice, ceea ce se explică prin vechime și o continuă practicare a acestei îndeletniciri. Practicarea agriculturii în terase, așa cum se poate descifra în teren, pînă astăzi, în numeroase zone etnografice și în localități (ex. în Munții Apuseni, în Mărginimea Sibiului etc.) constituie un document istorico-cultural de cea mai mare importanță²⁴.

²¹ C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului și a pisciculturii în România*, București, 1964; idem, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV—începutul secolului XIX*, București, 1973; C. Trîmbie, *Meșteșug și artă milenară în Muzeul tehnicii populare*, în „Ghidul Muzeului tehnicii populare”, Sibiu, 1974, p. 7—25; M. Necula, *Termeni speciali în legătură cu tehnica populară*, în „Ghidul Muzeului tehnicii populare”, Sibiu, 1974, p. 197—199.

²² G. Moraru-Popa, *Plugul de lemn în România*, în „Terra nostra”, București, 1973, p. 133: „Aratul înglobează tipologic cele mai vechi forme ale principalului instrument agricol utilizat la pregătirea pămîntului în vederea cultivării plantelor cerealiere pe teritoriul României. El se atestă a fi folosit încă de agricultorii geto-daci.”

²³ N. Edroiu, *Despre apariția plugului în țările române*, în „Terra nostra”, București, 1971, vol. 2, p. 104, 108: „Originea brăzdarului de fier la geto-daci — dacă se admite că este un element de împrumut — se pare că trebuie să fie căutată în lumea elenistică, de unde a putut pătrunde direct, prin intermediul coloniștilor greci, sau prin filieră tragică. El a fost apoi confecționat într-o manieră proprie, ajungîndu-se la un tip de brăzdar caracteristic uneltei de arat utilizată de geto-daci.”

²⁴ R. Vălia, op. cit., p. 88: „Terminologia principală, cu privire la agricultură, nu numai că e de origine latină, dar este comună cu a tuturor popoarelor romanice, ceea ce se poate explica numai prin o vechime și o continuă îndeletnicire cu această ocupație.” p. 91: „Un alt document etnografic pentru vechimea și continuitatea agriculturii și a românilor în Transilvania sînt și arăturile în terase pe înălțimi ...”

u.a.) und die Anwendung innerhalb dieser Tätigkeiten von verschiedenartigen und einfallsreichen Werkzeugen, Geräten und Verfahren alter Tradition, von denen einige authentische Exemplare auch heute noch konkret und in Betrieb erforscht werden konnten, liefern ihrerseits untrügliche Beweise für die Kontinuität des rumänischen Volkes in dem Raum, wo es entstanden ist²¹.

Die Beschäftigung, an der das gesamte Volk beteiligt war, ist der Ackerbau, der die Seßhaftigkeit und Kontinuität während dem ganzen Verlauf der Geschichte beweist; er war ein Hauptwirtschaftszweig der Dako-Geten, der römischen Kolonisten, der Dako-Romanen und nachher des rumänischen Volkes.

Der *Landbau*, der in diesem Raum seit mehr als drei Jahrtausenden bekannt ist, kennt nach der Anwendung der Eisenwerkzeuge einen ständigen Aufstieg. Zu erwähnen wäre hier als typisches Werkzeug das „aratrum”²².

Wenn die Mehrheit der übrigen landwirtschaftlichen Werkzeuge auch gemeinsam mit jenen anderer Völker sind, so haben hier einige doch spezifische Formen erhalten²³.

Sowohl die Toponomastik (z.B. *arsura*, *runcu*, *secătura*, *iazul* u.a.) wie auch die Grundterminologie der Landwirtschaft sind lateinischen Ursprungs, ja noch mehr, sie sind mit jenen der anderen romanischen Völker gemein, was durch das Alter und die ununterbrochene Ausübung dieser Beschäftigung zu erklären ist. Der Ackerbau in Terrassen, der — wie man bei Geländeforschungen feststellen kann — bis in die Gegenwart in verschiedenen ethnographischen Zonen und in Ortschaften ausgeübt wird (z.B. im Westgebirge, in der Mărginimea Sibiului u.a.) stellt einen historisch-kulturellen Beleg von größter Bedeutung dar²⁴.

²¹ C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului și a pisciculturii în România*, Bukarest, 1964; idem, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV—începutul secolului XIX*, Bukarest, 1973; C. Trîmbie, *Meșteșug și artă milenară în Muzeul tehnicii populare*, in „Ghidul Muzeului tehnicii populare”, Sibiu, 1974, S. 7—25; M. Necula, *Termeni speciali în legătură cu tehnica populară*, in „Ghidul Muzeului tehnicii populare”, Sibiu, 1974, S. 197—199.

²² G. Moraru-Popa, *Plugul de lemn în România*, in „Terra nostra”, Bukarest, 1973, S. 133: „Das ‚aratrum’ faßt typologisch die ältesten Formen des wichtigsten landwirtschaftlichen Gerätes das ‚auf dem Gebiet Rumäniens zur Bearbeitung des Bodens für Getreideanbau verwendet wurde. Es ist belegt, daß es schon von den getisch-dakischen Ackerbauern verwendet wurde.”

²³ N. Edroiu, *Despre apariția plugului în țările române*, in „Terra nostra”, Bukarest, 1971, Bd. 2, S. 104, 108: „Die Herkunft der eisernen Pflugschar bei den Geto-Daken muß wohl — wenn wir die Möglichkeit einer Entlehnung in Erwägung ziehen — in der hellenistischen Welt gesucht werden, woher sie direkt durch griechische Kolonisten oder durch thrakische Vermittlung eindringen konnte. Sie wurde aber dann in einer spezifischen Form hergestellt, so daß man zu einem Pflugschar-Typus gelangte, der für die Pflüge der Geto-Daken kennzeichnend ist.”

²⁴ R. Vălia, a.a.O., S. 88: „Die Hauptterminologie der Landwirtschaft ist nicht nur lateinischer Herkunft, sondern sie ist auch mit der aller romanischen Völkern gemein, was nur aus dem Alter und einem ständigen Ausüben dieser Beschäftigung zu erklären wäre.” S. 91: „Ein anderer ethnographischer Beleg für das Alter und die Kontinuität der Landwirtschaft auch bei den Rumänen Siebenbürgens, ist der Anbau in Terrassen auf den Höhenzügen...”

În legătură cu aceasta, vorbind despre rolul și caracterul munților în viața poporului român, toți cercetătorii (De Martonne, Ion Conea, Tiberiu Moraru etc.) au susținut ecumenicitatea Carpaților românești²⁵.

Șesul și pădurile ce împinzeau teritoriul carpato-danubian, au oferit, la fel ca și munții, o puternică bază economică pentru dezvoltarea unei civilizații și culturi populare românești, bogate și variate²⁶.

Pe lângă legumicultură, cunoscută și practică mai cu seamă în Cîmpia Dunării și pe lângă rîurile mai importante, ocupația care are, am putea spune, o importanță istorică la fel de mare ca și agricultura în ceea ce privește dovedirea continuității neîntrerupte a poporului român pe aceste meleaguri, este *vilicultura* și, alături de ea, *pomicultura*.

Încă din terțiar este dovedită existența viței de vie pe teritoriul României, iar tradiția culturii lui „*vitis silvestris*“ datează din antichitate; aici trebuie să amintim legenda interdicției cultivării viței de vie de către primul rege dac Burebista (sec. I î.e.n.), la care se adaugă numeroasele teme bahice în arta provincial romană, dar mai ales denumirile latine ale speciilor și ale instrumentarului tradițional ce își menține aceleași forme, întrebuițări și denumiri pînă în timpul nostru²⁷.

Creșterea animalelor, în special a oilor, a constituit a doua ramură de bază a economiei mixte, tradiționale, practică în strînsă legătură cu agricultura, asigurînd (prin lînă, brînzeturi, carne) unul din principalele articole de export, încă pe vremea dacilor.

²⁵ C. Irimie, *Schiță cu privire la specificul etno-cultural al Transilvaniei*, în „Transilvania“, Sibiu, an. I, 1972, nr. 1, p. 58—61: „Deplina ecumenicitate a Carpaților, locuiți permanent, a favorizat procesul de unitate și continuitate, oferind însă largi posibilități de creații, a căror varietate și diversitate a stat și stă sub semnul unei surprinzătoare unități, surprinzătoare doar în măsura în care nu se cunoaște procesul etnografic românesc, istoria, limba și cultura sa.“

²⁶ R. V. V. u. i. a., [op.cit., p. 99: „Pășunile alpine și arăturile pe înălțimi au fost baza economiei arhaice a poporului authton român. Aici, pe înălțimi, și-a putut conserva ființa sa etnică și păstra străvechea sa civilizație arhaică ...“

²⁷ N. Al. Mironescu și P. Petrescu, *Cu privire la instrumentarul viticol tradițional. Contribuții la cunoașterea etnografică a viticulturii*, în „Cibinium“, Sibiu, 1966, p. 61—63: „Sistemele de muncă, formele de prelucrare a vinului, tipurile de proprietate, construcțiile, instalațiile, instrumentarul sau practicile și credințele legate de viticultură pot constitui tot atitea teme de cercetare etnografică. Toate acestea, studiate parțial sau în complexitatea lor, duc la o singură concluzie și anume, străvechimea acestei ocupații la noi, importanța pe care a cunoscut-o alături de agricultură și păstorit și pe care o are și astăzi.“

Bezüglich der Rolle und des Charakters der Berge im Leben des rumänischen Volkes sind sich alle Forscher (De Martonne, Ion Conea, Tiberiu Moraru u.a.) darüber einig, daß die Karpaten schon seit jeher die entsprechenden Bedingungen für eine ständige Besiedlung geboten haben²⁵.

Die Ebenen und die Wälder, welche im Karpaten-Donauraum überall verbreitet sind, wie auch die Berge, gewährten eine starke wirtschaftliche Grundlage für die Entwicklung einer reichen und verschiedenartigen Zivilisation und Volkskultur der Rumänen²⁶.

Außer dem Gemüsebau, der hauptsächlich in der Donauebene und entlang der bedeutenderen Flußläufe verbreitet war, kommt dem *Wein- und Obstbau* als Beschäftigung nahezu dieselbe historische Bedeutung zu wie dem Ackerbau, was den Nachweis der ununterbrochenen Kontinuität des rumänischen Volkes betrifft.

Schon seit dem Tertiär ist die Weinrebe auf dem Gebiete Rumäniens nachgewiesen und die Tradition der Pflege der „*vitis silvestris*“ stammt noch aus der Antike. Wir müssen hier die Legende über das Verbot des Weinbaus erwähnen, das dem ersten dakischen König, Burebista (I. Jh. v.u.Z.) zugeschrieben wird. Hinzu kommen die zahlreichen bachischen Themen in der provinzial-römischen Kunst, vor allem aber die lateinischen Benennungen der Arten der traditionellen Werkzeuge des Weinbaus, die sich bis heute erhalten haben²⁷.

Die *Vieh-* und vor allem die *Schafzucht* waren der zweite bedeutende Erwerbszweig, der traditionell in enger Verbindung mit dem Ackerbau ausgeübt wurde und schon in der dakischen Zeit zu einer bedeutenden Ausfuhr von Erzeugnissen (Wolle, Käse, Fleisch) geführt hat.

²⁵ C. Irimie, *Schiță cu privire la specificul etno-cultural al Transilvaniei*, in „Transilvania“, I. Jg. Nr. 1, 1972. S. 58—61: Die Tatsache, daß die Karpaten Siedlungsmöglichkeiten boten und ständig bewohnt waren, begünstigte den Prozeß der Einheit und Kontinuität und bot gleichzeitig weite Möglichkeiten für schöpferisches Schaffen, dessen vielfältige und unterschiedliche Erzeugnisse aber unter dem Zeichen einer verblüffenden Einheitlichkeit standen und stehen, verblüffend übrigens nur in dem Maße, als man den Prozeß der rumänischen Ethnogenese, seine Geschichte, Sprache und Kultur nicht kennt“.

²⁶ R. V. u. i. a., a.a.O., S. 99: „Die Almweiden und die Anbauflächen auf den Höhenzügen waren die Basis der archaischen Wirtschaft des bodenständigen rumänischen Volkes. Hier, in den Bergen, konnte es sein ethnisches Wesen bewahren und seine uralte archaische Zivilisation erhalten“.

²⁷ N. Al. Mironescu, P. Petrescu, *Cu privire la instrumentarul viticol tradițional. Contribuții la cunoașterea etnografică a viticulturii*, in „Cibinium“, Sibiu, 1966, S. 61—63: „Die Arbeitssysteme, die Weinbereitungsverfahren, die Typen des Eigentums, die Bauten, die technischen Anlagen, die Werkzeuge oder Praktiken des Weinbaus und das an den Weinbau gebundene Brauchtum können ebenso viele Themen der ethnographischen Untersuchung bilden. Alle diese Probleme, sei es, daß sie teilweise oder in ihrer Zusammensetzung untersucht werden, führen zu einer einzigen Schlussfolgerung, und zwar zum Alter dieser Beschäftigung in Rumänien, der Bedeutung, die sie bei uns neben der Landwirtschaft und dem Hirtenwesen gekannt und die sie auch heute noch hat“.

Vestigiile arheologice²⁸, toponimia, terminologia de bază²⁹, tehnicile și instrumentarul, dar nu mai puțin organizarea social-economică (învăășirile, folosirea în devălmășie a pășunilor etc.), toate argumentează vechimea și continuitatea practicării acestei ocupații la români, legată strâns (fie că e vorba de păstoritul sedentar-agricol, cel local pendulator, ori cel transhumant) de așezări permanente, stabile, dând naștere unei înfloritoare civilizații, culturi și arte populare și jucînd, în același timp, un rol de seamă în menținerea unității de neam și a limbii. Asupra acestor adevăruri sînt unanim de acord, atît cercetătorii mai vechi, cît și cei mai noi³⁰.

Așa cum demonstrează cercetările istoricilor, o serie de îndeletniciri specializate și de meșteșuguri sînt practicate de timpuriu pe acest teritoriu, multe dintre ele fiind atestate în epoca de formare a poporului român și continuînd a fi practicate pînă în timpul nostru³¹.

Încă în mileniul I al erei noastre, apar și se dezvoltă pe acest teritoriu, în strînsă legătură cu agricultura, *instalațiile tehnice* pentru prelucrarea

Die archäologischen Funde²⁸, die Toponomastik, die Grundterminologie²⁹, die Techniken und Gerätschaften und nicht zuletzt die wirtschaftlich-soziale Organisationsform (Zusammenschluss zu Gemeinschaften, gemeinsame Nutzung der Weideplätze usw.), sie alle beweisen das Alter und die Kontinuität dieser Beschäftigungen bei den Rumänen, sie zeugen von Seßhaftigkeit in stabilen Siedlungen (sei es das seßhafte mit dem Ackerbau verbundene Hirtenwesen, das Pendelhirtenwesen oder die Transhumanz), sie führten zur Genesis und Entfaltung einer blühenden Zivilisation, Kultur und Volkskunst und spielten gleichzeitig eine wichtige Rolle bei der Wahrung der Einheit von Volk und Sprache. Über diese Tatsachen ist sich sowohl die ältere als auch die neuere Forschung einig³⁰.

Wie die historische Forschung bewiesen hat, gab es eine Reihe von spezialisierten Beschäftigungen und Gewerben, die schon früh in unserem Raum bekannt waren, von denen einige schon für die Etappe der rumänischen Ethnogenesis belegt sind und bis auf unsere Zeit ausgeübt werden³¹.

Noch im ersten Jahrtausend u.Z. kommen auf diesem Gebiet in engem Zusammenhang mit der Bodenbearbeitung auch *technische Anlagen* zum

²⁸ H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 153—161.

²⁹ I. I. Russu, *Din trecutul păstoritului românesc*, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1957 și 1958“, Cluj 1958, p. 134—156.

³⁰ A. Veress, *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească (pînă la 1821)*, în „Academia Română, Memoriile Secției de istorie“, seria II, t. VII, Mem. 6, 1927, p. 1—104; Tr. Herseni, *Probleme de sociologie pastorală*, București, 1941; R. Vuia, *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX—începutul sec. XX)*, București, 1964; C. Irimie, *Das Hirtenwesen der Rumänen. Forschungen in der Märginimea Sibiului bei Hermannstadt (Sibiu)*, München 1965; N. Dunăre, *Păstoritul de pendulare dublă pe teritoriul României*, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1965—1967“, Cluj, 1967, p. 115—138; A. Sacerdoțeanu, op. cit., p. 119.

³¹ C. C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV—începutul secolului XIX*, București, 1973, p. 8. „Merită să fie subliniat faptul că din această epocă a dominației romane în Dacia, datează atît termenii generici cei mai vechi din limba noastră în legătură cu meseriile ... cît și denumirile specifice ale unor îndeletniciri de seamă, ca: faur și fierar, timplă, lemă, olă, pietrar, pielar, argintar, cărbunar ...

Morile de apă, moștenire din epoca Daciei romane, poate chiar mai dinainte, au cunoscut o răspîndire remarcabilă, iar roata „cu făcie“ e considerată azi ca prototipul turbinei moderne a lui Pelton ...

Piua, în strînsă legătură cu păstoritul ... are o origine străveche, milenară în ținutul carpato-danubian. S-a admis, și pe drept cuvînt, că ea exista din timpul dacilor, elemente din îmbrăcămintea acestora, așa cum apar ele pe Columna Traiană și pe trofeul de la Adamclisi, fiind foarte asemănătoare cu unele din vremea noastră din sudul Transilvaniei.“

²⁸ H. Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, S. 153—161.

²⁹ I. I. Russu, *Din trecutul păstoritului românesc*, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1957 și 1958“, Cluj, 1958, S. 134—156.

³⁰ A. Veress, *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească pînă la 1821*, în „Academia Română, Memoriile Secției de istorie“, II, Serie, VII. Band, Mm. 6, 1927, S. 1—104; Tr. Herseni, *Probleme de sociologie pastorală*, Bukarest, 1941; R. Vuia, *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX — începutul sec. XX)*, Bukarest, 1964; C. Irimie, *Das Hirtenwesen der Rumänen. Forschungen in der Märginimea Sibiului bei Hermannstadt*, München, 1965; N. Dunăre, *Păstoritul de pendulare dublă pe teritoriul României*, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1965—1967“, Cluj, 1967, S. 115—138; A. Sacerdoțeanu, a.a.O., S. 119.

³¹ C. C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV—începutul sec. XIX*, Bukarest, 1973 S. 8: „Hervorzuheben wäre die Tatsache, daß aus dieser Zeit der römischen Herrschaft in Dazien sowohl die ältesten Gattungsbezeichnungen der Handwerke in unserer Sprache stammen... wie auch die spezifischen Benennungen von wichtigen Gewerben wie „faur“ und fierar = Schmied, timplă = Tischler, lemă = Schreiner, olă = Töpfer, pietrar = Steinmetz, pielar = Lederer, argintar = Silberschmied, cărbunar = Köhler...“

„Die Wassermühlen, ein Erbe aus der Zeit Römisch-Dazien, vielleicht auch von noch früher, kannten eine bemerkenswerte Verbreitung und das Löffelrad („roata cu făcie“) wird gegenwärtig als Prototypus der modernen Turbine Peltons angesehen...“

„Die eng mit dem Hirtenwesen verbundene Walke... hat im Karpaten-Donauraum eine uralte, tausendjährige Herkunft. Es wurde — mit Recht — angenommen, daß sie schon zu der Zeit der Daken bekannt war, da einige ihrer Kleidungsstücke, so wie sie auf der Trajanssäule und auf dem Tropaeum von Adamclisi zu sehen sind, große Ähnlichkeit mit einigen zu unserer Zeit in Südsiebenbürgen getragenen aufweisen.“

hoabelor (morile de apă), care înlocuiesc uneltele acționate manual³².

Alături de antica moară de mină, dacică și apoi romană, formată din două piese circulare, cea superioară fiind acționată manual (reprezentantă — alături de țăstul de pământ sau piatră pentru copt turta din mei și apoi din porumb sau grâu — a fazei primitive a tehnicii agricole românești), apare și se instalează hegemonic, moara propriu-zisă, instalație mecanică superioară, perfecționată progresiv, în funcție de forța motrică folosită.

Deși primele mențiuni scrise despre prezența celor mai evaluate forme ale acestor instalații pe teritoriul României, datează în cazul morilor hidraulice din 1169, pentru Transilvania și din 1247 (Diploma cavalerilor ioaniți), pentru Țara Românească, putem afirma, cu toată certitudinea, că pătrunderea instalațiilor hidraulice pe teritoriul României are loc cel mai târziu la sfârșitul mileniului I.

Deosebit de interesante tipologic, morile de apă domină întreaga rețea a instalațiilor hidraulice tradiționale a căror răspindire apare asemeni unei salbe, de la izvoare pînă la vărsare, de-a lungul cursurilor de apă divergente ce izvorăsc din Carpați și curg spre Prut, Dunăre și Tisa. Prin ancheta statistică organizată de Muzeul Brukenthal în colaborare cu Comitetul de stat al apelor, în 1957, s-a evidențiat preponderența acestei instalații, din cele 5518 instalații, 4509 fiind mori.

Din punct de vedere al admisiei apei și construcției roților hidraulice, alături de cunoscutele mori cu ciutură (roți orizontale), întîlnim morile cu roți verticale și aducțiune superioară (roți cu cupe) sau inferioare (roți cu aripi sau lopeți), aici integrîndu-se și morile plutitoare.

În cazul morilor de vînt sînt interesante variantele celor două tipuri; cu ax central mobil sau cele cu cupolă turnantă, ambele avînd variante morile joase cu etaj, cu una sau două perechi de pietre, cu aripi din lemn sau pînză, cu număr variabil etc.

Tot în cadrul agriculturii, cultivarea semințelor oleaginoase (soia, floarea soarelui etc.) tot mai intensă, a dus la dezvoltarea unei alte *industrii alimentare, cea a uleiului* (obținerea uleiului comestibil în cadrul unor instalații tehnice complexe, compuse din pive de pisat semințe, cupoare de prăjit și teascuri de stors uleiul, numite „uleiunițe“).

Vermahlen der Körnerfrüchte (Wassermühlen) in Gebrauch, welche die Handmühlen ersetzen³².

Neben der antiken, dakischen und später römischen Handmühle, die aus zwei runden Steinen, dem unteren Bodenstein und dem oberen mit der Hand gedrehten Läufer bestand, die neben der Backglocke aus Ton oder Stein zum Backen von Hirse- und dann von Mais- oder Kornfladen die primitive Phase der landwirtschaftlichen Technik der Rumänen darstellen, erscheint und verallgemeinert sich bis zur Vorherrschaft dann die eigentliche Mühle, eine technische Anlage, die im Laufe der Zeit je nach der verwendeten Antriebskraft vervollkommen wurde.

Obwohl die ältesten schriftlichen Belege für diese vervollkommenen Anlagen auf dem Gebiete Rumäniens die Wassermühlen in Siebenbürgen erst 1169, und in der Walachei erst 1247 (in dem Diplom des Johanniterordens) erwähnen, können wir mit voller Gewissheit behaupten, daß diese Mahlanlagen mit Wasserantrieb spätestens gegen Ende des ersten Jahrtausends hier aufgetaucht sind.

Die vom typologischen Standpunkt sehr interessanten Wassermühlen sind unter den traditionellen Anlagen mit Wasserantrieb vorherrschend. Sie reihen sich kettenartig von der Quelle bis zur Mündung der Flussläufe, die radial von ihrem Quellgebiet in den Karpaten gegen Pruth, Donau und Theiss fließen. Aufgrund eines Fragebogens, welchen das Brukenthalmuseum in Zusammenarbeit mit dem Staatskomitee für Wasserwirtschaft im Jahr 1957 ausfüllen ließ, zählte man 4509 Mühlen von insgesamt 5518 Anlagen mit Wasserantrieb.

Was die Wasserzufuhr und den Bau der Mühlräder betrifft, unterscheidet man Mühlen mit waagerechtem Löffelrad und unterschlächtige und obereschlächtige Mühlen mit Schaufelrad oder Waibenrad sowie die Schiffsmühlen.

Bei den Windmühlen sind die Varianten der zwei Typen interessant, mit beweglicher Hauptachse und mit drehbarer Kappe. Beide Typen können niedrig oder stockhoch sein, mit einem oder mit zwei Steinpaaren, mit Bretterflügeln oder Segeln in beliebiger Anzahl usw.

Ebenfalls aus dem Bereich der Landwirtschaft führte der Anbau von Ölpflanzen (Sojabohne, Sonnenblumen u.a.) zur Entwicklung einer anderen Lebensmittelindustrie, der *Herstellung von Speiseöl* mit komplexen technischen Einrichtungen, den Ölmühlen, bestehend aus Anlagen zum Zerquetschen der Samen, aus Öfen zum Rösten der Samen und aus eigentlichen Ölpresen. Sowohl die Ölstampfen (mit Stampfen mit Rollen, mit Kollergang, mit Hämmern und mit Schießern) als auch die Ölpresen (mit senkrecht oder waagerecht eingetriebenen Keilen, mit Schlegeln, mit senkrechter

³² C. C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV-lea - începutul secolului XIX*, București, 1973; C. Irimie și C. Bucur, *Typology, distribution and frequency of watermills in Romania in the first half of the twentieth century*, in „Transactions of the 2. International Symposium on molinology“, Danmark, 1969, p. 421—436; II. Rușdea, *Morile de vînt din nordul Dobrogei*, in „Cibinium“, 1966, p. 79—96.

³² C. C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolele XV-lea - începutul secolului XIX*, Bukarest, 1973; C. Irimie, C. Bucur, *Typology, distribution and frequency of watermills in Romania in the first half of the twentieth century*, in „Transactions of the 2. International Symposium on molinology“, Danmark, 1969, S. 421—436; II. Rușdea, *Morile de vînt din nordul Dobrogei*, in „Cibinium“, 1966, S. 79—96.

De o tipologie foarte variată, atît pivele (cu chilug, cu scripeți, cu malaxor, cu ciocane sau cu săgeți), cît și teascurile (cu batere verticală de pene, cu batere orizontală de pene sau berbeci, cu șurub orizontal sau vertical) sînt acționate de om (cu mina sau cu piciorul), tractate de animale sau minate de forța apelor. Răspindite din cîmpie pînă la munte, ele evidențiază, prin marea diversitate a soluțiilor constructive, inventivitatea și calitățile tehnice ale poporului român³³.

Dependentă direct prin materia primă vegetală (în, cînepă, bumbac) și animală (lînă, păr de capră, borangie), de dezvoltarea ocupațiilor de bază, practicate de poporul român, *prelucrarea în gospodărie a textilelor* destinate uzului curent casnic (pături, ștergere, servete, cearceafuri, fețe de pernă etc.), împodobirii interioarelor (scoarțe, foi de culme, covoare), confecționării îmbrăcăminții, a țesăturilor ocazionale legate de ceremonii și obiceiuri sau legate de transport (desagi, traiste, saci), a dus, în condițiile economiei autarhice feudale, la o dezvoltare de mare amploare a îndeletnicirilor cuprinse sub denumirea generică de „industrie casnică textilă“, termenul de industrie, impropriu, vrînd să ilustreze caracterul extrem de dezvoltat și intensitatea fenomenului.

Tehnicile de prelucrare primă a materiilor prime, anterioare țeserii în războaie și specifice calităților fiecărei materii prime în parte, au tradiționalizat procedee tehnice și instrumentarul adecvat fiecăreia, cum ar fi: pregătirea caierului prin zdrobirea tulpinei vegetale (la în și cînepă) cu ajutorul meliței, urmată de curățirea prin pieptănatul fuiorului cu pieptenii manuali, dărăcitul în instalații acționate manual sau hidraulic, torsul cu furca și la roată a lînii și torsul la o roată specială a părului de capră sau borangicului, pregătirea firelor cu ajutorul unui instrumentar variat (virtelnița, socală, rășchitor), colorarea firelor pregătite pentru țesut cu ajutorul culorilor vegetale și, mai tîrziu, a coloranților chimici etc.

Tehnica țesutului, universală, a impus păstrarea pînă în secolul al XX-lea a războiului „arhaic“ (argea) alături de care coexistă cel vertical, folosit pentru covoare și cel orizontal cu spate de lungimi diferite, în funcție de produsul (țesătura) lucrată.

Strîns legată de industria casnică textilă s-a dezvoltat îndeletnicirea confecționării hainelor de dimie și industria textilă, hidraulică formată din instalațiile folosite la îngroșarea țesăturilor din lînă: viltori, pive, dîrste.

Descoperirea și exploatarea în acest scop a potențialului energetic al apelor din zonele montane și submontane, cu o anumită compoziție chimică, au înlocuit tehnicile arhaice de „batere pe gratie“ a țesăturilor și viltoritul manual, cunoscute încă

oder horizontaler Schraubenspindel) weisen eine vielfältige Typologie auf und werden von Menschenkraft (Hand- oder Fußbetrieb), von Tierkraft oder Wasserkraft in Betrieb gesetzt.

Von der Ebene bis in die Berge verbreitet, zeigen sie eine Vielfalt von technischen Lösungen, die Erfindungsgabe und den technischen Sinn des rumänischen Volkes beweisen³³.

Durch die pflanzlichen (Flachs, Hanf, Baumwolle) und tierischen Rohstoffe (Wolle, Ziegenhaar, Naturseide) unmittelbar von der Entwicklung der Hauptbeschäftigung des rumänischen Volkes abhängig ist das *Heimgewerbe für die Herstellung von Haustextilien* (Wolldecken, Handtücher, Servietten, Bettlinnen, Kissenüberzüge usw.), von Ziergeweben (Wandteppiche, Stangentücher, Teppiche), von Kleidung, von Geweben, die mit dem Brauchtum verbunden sind oder von Textilien für den Transport verschiedener Lasten (Quersäcke, Taschen, Säcke), all das, was man unter der allgemeinen Benennung „Haustextilindustrie“ zusammenfasst, während der autarhischen Feudalwirtschaft zu bedeutender Entfaltung gelangt. Dieser nicht adäquate Terminus „Industrie“ soll die besonders starke Entwicklung und die Ausmaße dieser Erscheinung wiedergeben.

Die Techniken zur primären Verarbeitung der Rohstoffe bis zu dem eigentlichen Weben, die den kennzeichnenden Eigenschaften jedes einzelnen Rohstoffes angepasst sind, haben technische Verfahren und jedem Rohstoff entsprechende Geräte tradiert und zwar: die Vorbereitung des Wickels durch Brechen der Stengel (bei Flachs und Hanf) mit Hilfe der Breche und anschließend die Auslese der Fasern durch das Kämmen mit Hecheln, das Krämpeln der Wolle mit handbetriebenen Anlagen oder solchen mit Wasserantrieb, das Spinnen mit Spinnrocken oder Spinnrad, wie auch das Spinnen von Ziegenhaar oder Naturseide mit besonderen Geräten, die Vorbereitung der gesponnenen Fäden mit vielfältigen Gerätschaften (Haspel, Spulrad usw.) das Färben des Garns mit pflanzlichen und später mit chemischen Farbstoffen usw.

Die allgemein gültige Webtechnik führte zum Beibehalten des ertümlichen Webstuhles (argea) bis ins 20. Jahrhundert, der neben dem vertikalen Webstuhl der Teppiche und dem horizontalen Webstuhl mit Webblättern der verschiedensten Breite (je nach dem Gewebe) benützt wurde.

Eng verbunden mit der bäuerlichen Textilindustrie entwickelte sich auch die Herstellung von Wollmänteln und die *Bearbeitung der Wollgewebe in wasserbetriebenen Anlagen* für die Verdichtung der Wollgewebe: Wirbelkörbe, Walken und Walk- und Rauftrömmeln (die sogenannte „dîrste“).

Die Verwertung der Wasserkraft der Gebirgsbäche mit besonderen chemischen Eigenschaften haben das archaische Verfahren des manuellen Walkens auf Rutengeflecht, das sich noch bis An-

³³ V. Butură, *Pivele de ulei cu roată de piatră în Transilvania*, in „Apulum“, VI, 1967, p. 461—472; H. Hoffmann, *O tipologie a instalațiilor de tescuit uleiul în România*, in „Cibinium“, 1966, p. 49—60.

³³ V. Butură, *Pivele de ulei cu roată de piatră în Transilvania*, in „Apulum“, VI, 1967, S. 461—472; H. Hoffmann, *Eine Typologie der Anlagen zur Ölgewinnung in Rumänien*, in „Cibinium 1966“, S. 49—60.

pînă la începutul secolului nostru, cu instalații puternice de mare randament, din centre devenite specializate și care deserveau numeroase localități din zona învecinată³⁴.

Olăritul românesc, la rîndul său, are o importanță deosebită, deoarece continuă — prin tehnici de formare, ardere și decor — cu o evidență nedesmințită, vechea tradiție a olăriei neolitice cît și a celei relativ mai noi, daco-romane, cu un bogat și specific repertoriu morfologic, fie că e vorba de ceramica lucrată de mînă sau la roată, cea neagră lustruită cu piatra, sau cea roșie ornamentată cu cornul.

Numeroase centre ceramice active pînă în timpul nostru au format obiectul unor ample studii publicate în ultimele trei decenii, demonstrînd, alături de cercetările arheologice, importanța cultural-istorică și artistică a acestui meșteșug și a produselor sale în viața poporului român, fie că e vorba de ceramica de factură arhaică din Săcel-Maramureș sau cea de decor cu briie alveolare în relief de Bîrsa-Bihor, ambele conservînd elemente, de formă și decor, dacice, cea de Sisești arsă în cuptoare de tip roman, ori alte zeci și zeci de centre ceramice, cum ar fi Săsciori, pe valea Sebeșului, Oboga pe Olteț, centrele din Munții Apuseni, cele din zonele Argeș-Muscel etc.

Alături de menținerea unor procedee, forme și elemente de decor tradiționale, ceramica înregistrează și o dezvoltare determinată de folosirea unor mijloace și procedee mai avansate, ca și de schimbările intervenite în modul de viață, aici jucînd un rol destul de important, începînd din secolul al XIX-lea, influențele și împrumuturile reciproce³⁵.

Metalgia populară continuă, ca și ceramica, să fie practică, așa cum — la rîndul său — *civilizația și arta lemnului* se dezvoltă și înfloresc pînă la superlativ, prin practicarea prelucrării lemnului, în cadrul unui larg șir de meserii specializate, dar și aproape în fiecare gospodărie, prețutîndu-se în țara noastră, cu deosebire însă într-o serie de zone, cum ar fi Maramureșul, Gorjul, Munții Apuseni, țara Vrancei etc. începînd cu prelucrarea materialelor pentru construcții, confecționarea uneltelor de muncă și a diferitelor obiecte de uz gospodăresc, pînă la instrumentele muzicale și însemnele funerare (ex. stîlpi și troițe

fang dieses Jahrhunderts in einigen Gegenden erhalten hatte, mit großen leistungsfähigen bäuerlichen Industrieanlagen ersetzt in Ortschaften, die sich zu spezialisierten Zentren entwickelten und auch für die Dörfer der benachbarten Gebiete arbeiteten³⁴.

Dem rumänischen *Töpferwesen* kommt eine besondere Bedeutung zu, denn es führt — durch die Technik des Formens, Brennens und der Verzierungen — mit seinem reichhaltigen spezifischen morphologischen Repertorium, ganz gleich, ob es sich um handgeformte oder scheibengedrehte Keramik handelt, um die mit Steinen geglättete schwarze Keramik oder um die mittels Malhörnern verzierte rotgebrannte Ware, in überzeugender Weise die alte Tradition der jungsteinzeitlichen Töpferei, wie auch der relativ jüngeren dakisch-romanischen Keramik fort.

Zahlreiche, bis heute noch aktive Töpferzentren waren in den letzten drei Jahrzehnten Gegenstand von umfangreichen Studien, die neben den archäologischen Untersuchungen die kulturell-historische und künstlerische Bedeutung dieses Handwerks und seiner Erzeugnisse im Leben der Rumänen aufzeigen. Dieses gilt gleichermaßen für die urtümliche Keramik von Săcel (Maramuresch), oder die mit Alveolengürteln verzierte Tonware von Bîrsa (Bihor), die beide in Form und Dekor dakische Elemente bewahren, oder für die Keramik von Sisești, die in ähnlichen Brennöfen gebrannt wurde wie die römische, oder andere dutzende Töpferzentren, wie die von Săsciori im Mühlbachtal, aus Oboga am Olteț, die Töpferdörfer aus dem Westgebirge, aus den Zonen von Argeș, Muscel u.a.

Neben der Bewahrung von traditionellen Formen und Verzierungen kennt die Keramik auch eine Entwicklung, die sowohl von der Anwendung neuer Techniken und Werkzeuge bestimmt ist, als auch von gewissen Änderungen in der Lebensweise, wobei seit dem 19. Jahrhundert auch die gegenseitigen Beeinflussungen und Entlehnungen eine wichtige Rolle gespielt haben³⁵.

Die *bäuerliche Metallurgie* wird — wie auch das Töpferhandwerk — weiterhin betrieben, so wie ihrerseits die *Holzschnitzkunst* sich weiterentwickelt und zu besonderer Blüte gelangt. Die Holzbearbeitung und -verzierung wird im Rahmen spezialisierter Werkstätten aber auch in fast jedem Haus, überall im Land ausgeübt, besonders aber in einigen Zonen wie in der Maramuresch, in Gorj, in den Westkarpaten, im Vrancea-Gebiet u.a. und zwar beginnend mit dem Zurichten von Holz für Bauzwecke, der Herstellung von Arbeitsgeräten und Hausgebrauchsgegenständen, bis zur Verfertigung von Musikinstrumenten und Grabmalen (z.B.

³⁴ C. Irimie, C. Bucur, *Cu privire la vechime, unitate, continuitate și specificul culturii materiale tradiționale a poporului român*, p. 13–14, (lucrare în manuscris).

³⁵ B. Slătineanu, *Ceramica feudală românească și originile ei*, București, 1958; Fl. B. Florescu și P. Petrescu, cap. *Ceramica*, in „*Arta populară românească*“, București, 1969, p. 539–566.

³⁴ C. Irimie, C. Bucur, *Cu privire la vechime, unitate, continuitate și specificul culturii materiale tradiționale a poporului român*, S. 13–14, Handschrift.

³⁵ B. Slătineanu, *Ceramica feudală românească și originile ei*, Bukarest, 1958; Fl. B. Florescu, P. Petrescu, Kapitel: *Ceramica*, in „*Arta populară românească*“, Bukarest, 1969, S. 539–566.

de forme arhaice și cu motive decorative străvechi)³⁶.

Atit tehnicile tradiționale (cioplitul, crestatul etc.), forma și denumirile obiectelor, dar nu mai puțin motivele (ex. șerpele, dintele de lup, șarpele etc.) dovedesc o continuitate și neîntreruptă folosință și prelucrare specifică a diferitelor esențe lemnoase, pentru satisfacerea celor mai diferite trebuințe.

Portul popular, în fine, ca formă complexă de manifestare a modului de viață și a trăsăturilor etno-culturale specifice poporului român, constituie un domeniu important al civilizației, culturii și artei populare, atestând, prin piesele de bază, lucrute din materii prime în tehnici tradiționale, o continuitate și o unitate evidentă, în conformitate cu imaginile de pe monumentul de la Adamclissi din Dobrogea și Columna Traiană de la Roma.

Căciula țuguiată, cămașa largă, purtată peste cioareci și încinsă cu briu țesut ori cu șerpar din piele, opincile și gluga, sarica sau cojocul, ca să dăm doar câteva exemple din portul bărbătesc, iar la femei, iile cu guler aplicat pe platea încrețită, fota sau vilnicul țesut cu motive geometrice, briul și velitura capului etc. sînt piese pe care le întîlnim în vechi și diferite documente, cum este vestita „Cronică vieneză” ce redă o scenă din bătălia de la Posada, cu fuga lui Carol Robert, la 1330³⁷.

În sute de studii și zeci de monografii, în ultimele decenii a fost tratată problema portului popular românesc, tocmai pentru că acest capitol reflectă din multe puncte de vedere, specificul etno-cultural, gustul și dragostea de frumos, relațiile și influențele poporului român cu alte popoare și cu naționalitățile conlocuitoare. Exemplificările și demonstrația ar putea continua cu alte domenii sau cu detalii. Sînt, credem, suficient de convingătoare dovezile de pînă acum, care atestă ideea continuității, unității și specificității manifestărilor de civilizație, cultură și artă populară românească.

Ceea ce s-ar cuveni să mai fie subliniat, este ideea geometrismului în decorul pieselor lucrute

Grabbpähle und Marterl von archaischer Form mit althergebrachten Ziermotiven)³⁶.

Sowohl die traditionellen Techniken (Behauen, Schnitzen usw.), die Form und die Bezeichnungen der Gegenstände, als auch die Ziermotive (z.B. Sonne, Wolfszahn, Schlange u.a.) beweisen eine langandauernde und ununterbrochene Verwendung und Bearbeitung der verschiedensten Holzarten für den täglichen Gebrauch.

Die *Volkstracht* schliesslich, als komplexe Äusserung der Lebensweise und der spezifischen ethnisch-kulturellen Merkmale des rumänischen Volkes, stellt ein wichtiges Gebiet der Zivilisation, Kultur und Volkskunst dar. Durch ihre Grundelemente, die in überlieferter Technik aus Rohstoffen gearbeitet werden, beweist die Volkstracht eine unleugbare Kontinuität und Einheitlichkeit, wie dies auch aus den Darstellungen auf dem Denkmal in Adamclissi in der Dobrudscha und auf der Trajanssäule in Rom hervorgeht.

Die spitze Pelzmütze, das weite über die engen Bauernhosen getragene Männerhemd, das mit einem gewebten oder einem breiten Ledergürtel zusammengehalten wird, die Bundschuhe und die Kapuzze, der zottige Wollmantel und der Schaffellmantel — um nur einige Beispiele aus der Männertracht zu nennen — und bei den Frauen die am Hals reich gereihten Hemden mit aufgesetztem Bund, der reich mit geometrischen Motiven verzierte Wickel- oder Faltenrock (fota oder vilnic), der gewebte Gürtel und der Kopfputz sind Trachtenstücke, die in verschiedenen alten Quellen abgebildet sind, wie z. B. in der berühmten „*Pictum Vindobonense*“, die eine Szene aus der Schlacht von Posada (1330) mit der Flucht Karl Roberts wiedergibt³⁷.

Die Frage der rumänischen Volkstracht wurde in sehr vielen Studien und dutzenden Monographien in den letzten Jahren behandelt, gerade weil sie die ethnisch-kulturelle Eigenart, den Geschmack und die Liebe zum Schönen, die Beziehungen und die Interferenzen des rumänischen Volkes mit anderen Völkern und mit den mitwohnenden Nationalitäten widerspiegelt. Die Beweisführung und die verschiedensten Beispiele könnte man noch aus anderen Bereichen und mit verschiedenen Details fortführen. Die bisher angeführten Beweise sind aber — unseres Erachtens nach — genügend überzeugend, um die Idee der Kontinuität, der Einheitlichkeit und der Sondermerkmale in den Erscheinungsformen der rumänischen Zivilisation, Kultur und Volkskunst zu bezeugen.

Was noch unterstrichen werden müsste, ist die Idee der geometrischen Formen im Dekor der einzelnen Gegenstände, die aus verschiedenen Roh-

³⁶ P. Comarnesco, M. Eliade, I. Jianou, *Témoignages sur Brâncuși*, Paris, 1967; B. Zderciuc și G. Stoica, *Crestături în lemn în arta populară românească*, București, 1967; *Das Holz in der rumänischen Volkskunst*, München, 1974; C. Irimie, Fl. Dumitrescu, A. Paleolog, *Arta lemnului la români*, București, 1975.

³⁷ C. Irimie, J. Bielz, *Unbekannte Quellen zur Geschichte der siebenbürgischen Volkstracht des 17.–19. Jahrhunderts*, in „Forschungen zur Volks- und Landeskunde“, 1959, nr. 1, p. 173–196; Fl. B. Florescu, cap. *Portul*, in „Arta populară românească“, București, 1969, p. 277–414.

³⁶ P. Comarnesco, M. Eliade, I. Jianou, *Témoignages sur Brâncuși*, Paris, 1967; B. Zderciuc, G. Stoica, *Crestături în lemn în arta populară românească*, Bukarest, 1967; *Das Holz in der rumänischen Volkskunst*, München, 1974; C. Irimie, Fl. Dumitrescu, A. Paleolog, *Arta lemnului la români*, Bukarest, 1975.

³⁷ C. Irimie, J. Bielz, *Unbekannte Quellen zur Geschichte der siebenbürgischen Volkstracht des 17.–19. Jahrhunderts*, in „Forschungen zur Volks- und Landeskunde“, 1959, Nr. 1, S. 173–196; Fl. B. Florescu, Kapitel *Portul* in „Arta populară românească“, Bukarest, 1969, S. 277–414.

în cele mai diferite materiale și tehnici, idee care este de fapt un mod de a gândi, simți și reflecta tendința permanentă spre esențele ultime în concepția despre lume și viață a poporului român.

Continuate din neolitic, mai ales pe ceramică, dar prezente până în actualitate, în special pe decorul pieselor lucrate în lemn sau pe țesături, motivele geometrice redau cu multă putere de sugerare elemente din natură și din viața de toate zilele dovedind și ele, în plus, spre deosebire de redarea naturalistă, puternica legătură cu acest pământ și sedentarismul poporului român³⁸.

Dovezile arheologice, documentele istorice, limba română ce nu cunoaște dialecte, împreună cu ansamblul manifestărilor tradiționale de civilizație, cultură și artă populară, la care se adaugă conștiința unității de neam și a continuității sale, toate la un loc dovedesc existența unui „specific românesc“, rezultat al procesului de geneză și a dezvoltării istorice a poporului român, a năzuințelor sale nestinse spre mai bine, într-un mod și cu un specific propriu, în care receptivitatea la tot ce e nou se conjugă perfect cu linia puternică a valoroaselor sale tradiții.

---

³⁸ C. Irimie, *Colecția de broderii a Muzeului Brukenthal din Sibiu. Valoarea sa documentar-artistică*, în „Omagiu lui George Oprescu cu prilejul împlinirii a 80 de ani“, București, 1961, p. 283–304; P. Petrescu, *Motive decorative celebre (contribuții la studiul ornamenticii românești)*, București, 1971; D. Comșa, *Album de broderii și țesături românești*, Sibiu, 1976.

stoffen und in unterschiedlichen Techniken gearbeitet sind, eine Idee, welche eigentlich die Art zu denken und zu empfinden widerspiegelt, die Suche nach dem Wesentlichen, in der Auffassung des rumänischen Volkes über die Welt und das Leben.

Einige solche Motive sind schon — vor allem in der Keramik — seit der jüngeren Steinzeit bekannt und haben sich bis in die Gegenwart erhalten; sie finden sich vor allem im Dekor der Holzschnitzereien und der Hausweben, wo die geometrischen Motive suggestiv Elemente aus der Natur und dem täglichen Leben wiedergeben und — zum Unterschied von der naturalistischen Darstellungsweise — ein übriges Mal die starke Verbundenheit mit diesem Boden und die Selbsttätigkeit des rumänischen Volkes bezeugen³⁸.

Die archäologischen Funde, die historischen Urkunden, die rumänische Sprache, die keine Mundarten kennt, die Gesamtheit der überlieferten Äußerungen der Zivilisation, Kultur und Volkskunst, zu denen noch das Bewußtsein der Volkszugehörigkeit und der Kontinuität hinzukommt, sie alle zusammen beweisen das Vorhandensein einer „rumänischen Eigenart“ (Spezifikum) als Ergebnis der Ethnogenese und der historischen Entwicklung des rumänischen Volkes, als Ergebnis seines Strebens nach einem besseren Leben, ein Streben, das sich in einer eigenen, kennzeichnenden Art äußert, wobei die Aufgeschlossenheit allem Neuen gegenüber sich harmonisch mit der starken Linie zur Beibehaltung seiner wertvollen Traditionen verbindet.

---

³⁸ C. Irimie, *Colecția de broderii a Muzeului Brukenthal din Sibiu. Valoarea sa documentar-artistică*, în „Omagiu lui George Oprescu cu prilejul împlinirii a 80 de ani“, Bukarest, 1961, S. 283–304; P. Petrescu, *Motive decorative celebre (contribuții la studiul ornamenticii românești)* Bukarest, 1971; D. Comșa, *Album de broderii și țesături românești*, Sibiu, 1976.